

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΟΜΑΔΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
1-11-2015
ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. στη δικαιοσύνη όμως και στην άλλη πολιτική αρετή, και αν ακόμα γνωρίζουν για κάποιον ότι είναι άδικος, αν αυτός ο ίδιος λέει την αλήθεια εναντίον του εαυτού του μπροστά σε πολλούς άλλους, πράγμα το οποίο στην πρώτη περίπτωση θεωρούσαν ότι είναι σωφροσύνη, δηλαδή το να λέει την αλήθεια, σ' αυτή την περίπτωση (θεωρούν) ότι είναι τρέλα, και ισχυρίζονται ότι πρέπει όλοι να λένε ότι είναι δίκαιοι, είτε είναι είτε όχι, διαφορετικά, (λένε) ότι είναι τρελός αυτός που δεν προσποιείται (ότι κατέχει) τη δικαιοσύνη· γιατί (κατά τη γνώμη τους) είναι αναγκαίο ο καθένας να μετέχει σ' αυτήν κατά τούτον τον τρόπο, διαφορετικά να μην υπάρχει ανάμεσα στους ανθρώπους.

Ότι, λοιπόν, εύλογα δέχονται κάθε άνδρα ως σύμβουλο γι' αυτήν την αρετή, επειδή πιστεύουν ότι όλοι μετέχουν σ' αυτήν, αυτά λέω· ότι όμως νομίζουν πως αυτή δεν είναι έμφυτη ούτε από τυχαία αιτία, αλλά ότι μπορεί και να διδαχτεί και ότι γίνεται κτήμα μετά από φροντίδα, σε όποιον γίνεται κτήμα, αυτό θα προσπαθήσω να σου αποδείξω στη συνέχεια.

Μονάδες 10

Β1. Ο Πρωταγόρας προβάλλει ως «τεκμήριον» για την καθολικότητα της πολιτικής αρετής το συμβατικό αίσθημα δικαίου που χαρακτηρίζει την αθηναϊκή κοινωνία.

«Ἴνα δὲ μὴ οἴῃ ἀπατάσθαι ὡς τῶ ὄντι ἡγοῦνται πάντες ἄνθρωποι πάντα ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς, τότε αὖ λαβὲ τεκμήριον»: η φράση αυτή αποτελεί την αποδεικτέα θέση για την καθολικότητα της αρετής, ότι όλοι δηλαδή οι άνθρωποι έχουν μερίδιο σ' αυτή. Ο Πρωταγόρας για να αποδείξει τη θέση του για την καθολικότητα της πολιτικής αρετής προβαίνει στη συγκριτική εξέταση δύο παραδειγμάτων από την αθηναϊκή κοινωνία. Το πρώτο αναφέρεται στη στάση της κοινής γνώμης απέναντι στους ειδικούς σε έναν τεχνικό τομέα, εδώ σε έναν αυλητή, και το δεύτερο στη στάση της κοινής γνώμης απέναντι στον πολίτη και στη σχέση του με τη δικαιοσύνη. Η διαφορετική στάση της κοινής γνώμης στη μια και στην άλλη περίπτωση είναι για τον Πρωταγόρα επαρκής λόγος για να πείσει τον Σωκράτη και το ακροατήριό του για την καθολικότητα της πολιτικής αρετής.

1ο παράδειγμα: «Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς ... ὡς μαινόμενον»: ακολουθώντας ο Πρωταγόρας το πρώτο επιχείρημα του Σωκράτη, που αναφερόταν στον ειδικό στη ναυπηγική και στην οικοδομική, χρησιμοποιεί την περίπτωση του αυλητή για να δείξει την καθολικότητα της πολιτικής αρετής. Η κοινή γνώμη των Αθηναίων, απορρίπτει αυστηρά όποιον ισχυρίζεται ότι έχει ειδικές γνώσεις, ενώ δεν έχει, δηλαδή όποιον δεν διαθέτει τη στοιχειώδη αυτογνωσία για το τι γνωρίζει και τι όχι. Όσον αφορά, λοιπόν, την ικανότητα ή τις γνώσεις σε κάποια τέχνη, επαινείται το να λέει κανείς την αλήθεια. Διαφορετικά, καταδικάζεται στη συνείδηση της κοινής

γνώμης (η αρετή, εδώ, δεν έχει ηθικό περιεχόμενο, αλλά αποδίδει την ικανότητα και τις γνώσεις σε έναν ειδικό τομέα.).

2ο παράδειγμα: «έν δὲ δικαιοσύνη ... λέγειν, ένταῦθα μανίαν»: αντίθετα, όσον αφορά τη δικαιοσύνη (και την πολιτική αρετή γενικότερα), θεωρείται σωστό το να λένε όλοι ότι είναι δίκαιοι, ακόμα κι αν δεν είναι. Η κοινή γνώμη αποδέχεται ότι ο καθένας είτε είναι δίκαιος είτε όχι πρέπει να υποστηρίζει ότι είναι ή να φαίνεται δίκαιος. Όποιος αποκλίνει από τη στάση αυτή, δεν μπορεί να γίνεται αποδεκτός ως μέλος της κοινωνίας. Φαίνεται εδραιωμένη η αντίληψη ότι η κοινωνική συνύπαρξη των ανθρώπων δεν συμφωνεί με την αδικία, η οποία απειλεί με διάσπαση τη συνοχή της κοινωνίας, και ότι δεν υπάρχει άνθρωπος που τουλάχιστον δεν καταφάσκει στη δικαιοσύνη. Το να ομολογεί κάποιος δημόσια την αλήθεια, ότι δηλαδή είναι άδικος, θεωρείται παραφροσύνη, διότι: θα υποστεί ποινές και θα αμαυρωθεί η δημόσια εικόνα του.

Μονάδες 15

B2. Ο Πρωταγόρας επιχειρεί την ανατροπή της σωκρατικής θέσης ότι η πολιτική αρετή δε διδάσκεται. Διατυπώνει την αντίθετη άποψη, ότι η πολιτική αρετή είναι κάτι που διδάσκεται, και τη στηρίζει με μια λογική απόδειξη. Οργανώνει το επιχείρημα κατά το τυπικό του ρητορικού λόγου, (με «πρόθεσιν» και «απόδειξιν») και προσφεύγει στην εμπειρία.

Θέση: η πολιτική αρετή διδάσκεται.

Επιχείρημα: κανείς δε θυμώνει, δε συμβουλεύει, δε διδάσκει και δεν τιμωρεί αυτούς που έχουν ελαττώματα φυσικά ή που οφείλονται στην τύχη για τον απλούστατο λόγο ότι οι άνθρωποι που έχουν αυτά τα ελαττώματα είναι άξιοι λύπης και δε φταίνε για τα ελαττώματά τους. Αντίθετα τους ασεβείς και άδικους και γενικά όσους εκδηλώνουν ανάρμοστη συμπεριφορά, όλοι τους συμβουλεύουν και τους τιμωρούν κ.λ.π. επειδή μπορούν με τη διδασκαλία, τη φροντίδα και την άσκηση να γίνουν σωστοί και δίκαιοι. Επικρίνουν δηλαδή όσους δεν έχουν την πολιτική αρετή, επειδή ακριβώς πιστεύουν ότι είναι κάτι που μπορούν να το μάθουν και είναι οι ίδιοι υπεύθυνοι αν δεν το ξέρουν.

Η φράση «ότι δὲ αὐτήν ... παραγίγνεσθαι ᾧ ἂν παραγίγνηται» αποτελεί την αποδεικτέα θέση του επιχειρήματος για το ότι η πολιτική αρετή διδάσκεται. Δηλαδή ότι: α) η πολιτική αρετή δεν είναι έμφυτη στον άνθρωπο ούτε είναι αυτόματη η εμφάνισή της και β) διδάσκεται, καλλιεργείται και γίνεται κτήμα του ανθρώπου με επιμέλεια και άσκηση. Χρησιμοποιώντας το σχήμα άρσης-θέσης αποδεικνύει ότι η αρετή δεν προέρχεται από τη φύση ή την τύχη, χωρίς την προσπάθεια του ανθρώπου, αλλά ότι είναι αποτέλεσμα διδασκαλίας, φροντίδας και άσκησης.

Κριτική: η απόδειξη του Πρωταγόρα οργανώνεται με σοφιστικό τρόπο με αποτέλεσμα να αποβλέπει στην πειθώ του δέκτη και όχι στην αναζήτηση και εύρεση της μίας και μοναδικής αλήθειας, που είναι το ζητούμενο του Σωκράτη. Ο σοφιστικός τρόπος προσέγγισης του θέματος φαίνεται στα εξής:

α) Η βασική φράση που χρησιμοποιεί ως τεκμήριο για την απόδειξη («όσα δὲ ἐξ ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως καὶ διδαχῆς οἴονται γίγνεσθαι ἀγαθὰ ἀνθρώποις») αποτελεί την ίδια την αποδεικτέα θέση, αυτό δηλαδή που χρειάζεται να αποδειχθεί. Έχουμε, λοιπόν, το είδος σοφίσματος που ονομάζεται «λήψις τοῦ ζητουμένου».

β) «ὥ ἂν παραγίγνηται» / «ἐάν τις ταῦτα μὴ ἔχη»: Οι δύο φράσεις έρχονται σε αντίφαση είτε με τη θεωρία ότι η αρετή διδάσκεται, αφού αφήνεται να εννοηθεί ότι κάποιιο δεν μπορούν να την αποκτήσουν με τη διδασκαλία, είτε με τη θεωρία για την καθολικότητα της αρετής, αφού δέχεται ότι υπάρχουν και κάποιιο που δεν την κατέχουν.

γ) Παρουσιάζει ως άποψη γενικά των ανθρώπων, τη δική του άποψη για το θέμα.

δ) Υπολανθάνει η απαίτηση του ικανού και κατάλληλου δασκάλου, όπως ο ίδιος, για να διδάξει την πολιτική αρετή.

Μονάδες 15

B4. Σχολικό βιβλίο σελ. 50: «Το θέμα που αναφέραμε...θα τη συναντήσουμε στην Πολιτεία».

Μονάδες 10

B5.

περιηγητής: ήγούνται

νοερά: άνόητος

μάντης: μαινόμενον

επιεικής: εικότως

ελευθερία: προσιόντες

πειραχτήρι: πειράσομαι

ποιητικός: προσποιούμενον

λήμμα: λαβè

καταφατικός: φη

σμπαντική: πᾶν

Μονάδες 10

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΚΟΒΑΛΑ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ

ΚΟΚΑΝΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
(ΑΔΙΔΑΚΤΟ) Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
1/11/2015(ΘΕΡΙΝΑ)**

Μετάφραση

Εγώ, Σωκράτη, δεν μπορώ να φέρω αντίρρηση σ' αυτά· αλλά είναι καιρός εσύ να με προστατέψεις, για να μη γίνω πραγματικά αξιολύπητος. Μόλις λοιπόν άκουσε ο Σωκράτης είπε. Δε νομίζεις ότι είναι παράξενο αυτό που κάνεις για τον εαυτό σου, Κριτόβουλε, ότι δηλαδή λίγο πιο πριν, όταν εγώ ισχυρίστηκα ότι είμαι πλούσιος, γέλασες σε βάρος μου, γιατί τάχα δεν ήξερα τι είναι πλούτος, και δεν σταμάτησες παρά τότε όταν μου έκανες έλεγχο, και μ' έκανες να παραδεχτώ πως δεν έχω ούτε το ένα εκατοστό από την περιουσία σου, τώρα όμως με προτρέπεις να σε προστατεύω και να φροντίζω, πώς δε θα γινόσουν σ' αλήθεια ολότελα φτωχός; Βλέπω βέβαια, Σωκράτη, είπε, ότι γνωρίζεις ένα τρόπο πλουτοπαραγωγικό, δηλαδή να μπορείς να κάνεις περιουσία.

α. ταύτη, Σωκράτη, ὑμῖν αὐτοῖς, μερῶν, πενεστέρω.

β. ἐγένου, ἀκηκοόσι(ν), πέπαυσο, κτῶντο, ὀφθήσεσθαι.

Γ.α. τούτοις: αντικείμενο στο απαρέμφατο «ἀντιλέγειν».

σοι: δοτική προσωπική στην απρόσωπη έκφραση «ῥα(ἐστί)».

τῶν σῶν: γενική διαιρετική στο «μέρος».

πένης: κατηγορούμενο στο εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος «σύ» μέσω του συνδετικού ρήματος «ἄν γένοιο».

ποιεῖν: επεξήγηση στο « ἔργον».

β. Δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής άγνοιας. Λειτουργεί ως αντικείμενο στο απαρέμφατο «ἐπιμελεῖσθαι».

γ. « ὡς ...εἰδείην/ἤδειν/ἤδη(αιτιολογική πρόταση).

ΤΙΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

ΒΑΒΟΥΡΑ ΜΑΡΙΑ

ΔΙΑΚΟΣΑΒΒΑ ΕΙΡΗΝΗ